

# प्रभु तरुण

वर्ष ५४

अंक ११

मुंबई

१६ जुलै, २०२१

पाने ६

किंमत रु. १

(स्थापना : तारीख २५ ऑगस्ट १९२३)

तत्वाचा बंदा जीव । मूर्तीला कोण विचारी?

www.prabhutarun.org

संपादिका: सुहासिनी कीर्तिकर

कार्यकारी संपादक मंडळ : मिनाक्षी जयकर, मयुरा नायक, संजना कोठारे, वैजयंती कीर्तिकर

संपादकीय

## चहाची चहा

—सुहासिनी कीर्तिकर

‘झुले आषाढ, श्रावण, पुलकित तन मन’ अशी सध्या अवस्था आहे. आषाढातला पाऊस अनावर आवेगाने कोसळतो. आला की बेफाम. अशा पावसात पूर्वी मी डोंगरदऱ्यांमधून मुक्तपणे भटकायचे. डोंगर चढताना पायाखाली ओली माती, हिरवागार भवताल, त्या हिरव्यावर रेलून ओथंबून आलेले निळे/काळे आकाश, शेजारी नवथर तरुणमनाची साथ, नेईल तिथे वरवर चढणारे वाटावळण आणि झेपावणारा पाऊस! मग निसर्गाचा भाग होऊन भागलेल्या शरीराने वर मुक्कामाला पोहोचले की बरोबरच्या साहित्यातून चुली पेटवायच्या. त्या चुलीवर शुभसुरुवात कशाची? ...तर चहाची! व्वा!! त्या ‘चहाची चहा काय वर्णू मी वाचे?’ अशी अवस्था अक्षरशः ‘भोगायची’. चहा तसा पाहता कुठेही, कसाही, केव्हाही अन् कुणासोबतही चालतो. मला आठवतेय की मुंबई मराठी साहित्य संघातर्फे लता नार्वेकर या नाट्यनिर्मातीचा सत्कार होता. त्या सत्काराचा/पारितोषिकाचा स्वीकार करताना साहित्य संघाची कोणती आठवण त्यांनी जागवावी? त्या म्हणाल्या, ‘इथल्या माणसांबरोबरच इथला बटाटावडा आणि चहा माझ्या कायम स्मरणात आहे.’ मी तेव्हा निवेदक या नात्याने उत्स्फूर्तपणे ‘चहाची चहा काय वर्णू मी वाचे?’ ही ओळ म्हटली होती... तर अशी चहाची ‘चहा’!

खरं तर हे कषायपेय इतर अनेक गोष्टीप्रमाणे परकेच. असं सांगतात की, इ. स. पूर्व २७३७ सालापूर्वी चीनचा सम्राट शैन नुंगच्या समोर ठेवलेल्या गरम पाण्यात काही सुकलेली पानं पडली. छान रंग आला. चव घेतली. आवडली. मग हा चहाप्रकार सुरू झाला. १६१० मध्ये एक डच व्यापारी चीनमधून युरोपमध्ये चहा घेऊन गेला. मग काय? हळूहळू जगभर पोहोचला. मात्र आपण

याबाबतीत चीनवर मात केली आहे बरं का. दार्जिलिंग येथील चहामळे जगात सर्वोत्कृष्ट मानले जातात.

चहाचे प्रकार तरी किती, किती? पहा हं- (१) रोज घरामधून, रेस्टॉरंटमधून घेतला जाणारा चहा म्हणजे ‘सी. टी. सी. टी.’ (कट टिअर अॅण्ड कर्ल टी). यात चहाच्या पानांना कर्ल करून दाणेदार रूप दिलं जातं. यालाच आपण चहापावडर म्हणतो! (२) चहाच्या पानावर कुठलीच प्रक्रिया न करता तयार होणारा ग्रीन टी. अँटी ऑक्सिडेंटयुक्त आणि फक्त वीस ग्राम कॅफेन असलेल्या या आरोग्यवर्धक चहाची सध्या चलती आहे. (३) असाच चलती असलेला चहा म्हणजे ‘हर्बल टी.’ थोडक्यात आपला तुळस, अश्वगंधा, दालचिनी, वेलची वगैरे घातलेला काढा. (४) ‘ऑर्गेनिक टी’ हा प्रकार थोडा महागच. कारण चहाच्या झाडांना कुठलेही रासायनिक खत वापरत नाहीत. फवारे मारत नाहीत. म्हणून आरोग्यदायी. ऑक्सिजन जसा महाग, तसाच हा चहा महाग. (५) अगदीच पुचाट पण मागणी असलेला चहा म्हणजे ‘व्हाईट टी.’ कोवळी पाने वाळवून हा प्रक्रियारहित चहा. यात फक्त १५ मिली ग्राम कॅफेन असते. (६) उच्चभूमी पसंत केलेला चहा म्हणजे ‘ब्लॅक टी.’ साखर नाही, दूध नाही. कॅलरीज नाहीत. (७) ‘इस्टंट टी.’ हा प्रकार प्रवासी बॅगेत सामावून जाणारा. गरम पाण्यात ‘टी बॅग’ डिब् डिब् केल्या की झालं! (८) अँटीऑक्सिडेंटस् शोषून घेणारा प्रकार म्हणजे ‘लेमन टी.’ (९) ‘नॅचरल फॉर्म’ मध्ये काहीच नसलेला अलीकडे बोकाळलेला चहा म्हणजे ‘मशीन टी.’ संस्थांमध्ये, कचेऱ्यामध्ये ‘चकट फू’ म्हणून बोकाळलेला म्हणजे उगगाच आपली लुटुपुटीची गमंत!

दत्ता सरदेशमुखांनी चहावर (पान २ कॉलम १ वर)

विस्तारीत संपादकीय

## Que sera sera

- Vaijayanti Kirtikar

In these uncertain times, there is no more apt phrase than "Whatever will be, will be". We resign ourselves to the current situation and make peace with whatever will be the outcome. During the lockdown, everyone around me seemed to be taking up some hobby, learning a new skill or simply sharpening their talents. Wow, now time is money, so we should make optimum use of time that we have. So I too decided that I will do something worthwhile. Little did I know how difficult it would be to even decide upon a hobby, thanks to the shenanigans of a fickle mind. The most obvious thing that crossed my mind was cooking. Now I do think highly of myself as a cook as the only people who daily feed on the food cooked in my home are my 6 year old daughter and my man who have never blinked an eye even when served with salt-less food. So after relentlessly searching for different cuisines on Google, hours of scrolling through posts about food on social media, I zeroed down upon some strange recipes, never eaten before, names that I had never heard before. But the adventurous me, got all my knives out and got to work. So confident was I, that the humans at home would be licking the bowls, I cooked in abundance. But the humans only decided to lick their fingers and not any of the food. So then generous me, packed off the amazing food to my neighbours.

Can you imagine the outpour of love that I received? There was a steady stream of food received from my neighbours to my home over the next few days. Now I chose to ignore the sympathetic and grateful smiles exchanged between them and

my man respectively. Whatever!

So though I chose to look at the positive side of things, the devil on my shoulder whispered to me – this hobby has failed, my dear. So next came a series of other mishaps – painting, gardening, yoga, but the devil simply shook his head every time. I tried my best to find a hidden corner in the house to paint, but the 6 year old human in my house decided that it is Holi time whenever Mumma pulled out her brushes. Those were a very colorful few days, literally! I am sure I even heard my house groaning when they saw the brushes. Gardening did not last long too, the birds, the little human all took upon themselves the duty to pluck out anything that emerged from the soil every day. Yoga, the less said the better, simply not my cup of tea, the devil whispered ‘Please, have mercy’.

Now not my fault that I have reached that obstinate middle age, surely there must be something I am good at. I woke up one morning and saw a pet lover in the mirror. My muse – the neighbouring cats. Milk and cat food flowed freely for a few days filled with love. Then came the horror. The felines started gifting us with a dead pigeon every day. I wouldn't touch that mess so it was left to the other humans in the house to clean up and they made sure that it was the end to my feline mania.

Que sera sera... maybe someday I may be able to shake off the devil from the shoulder and actually succeed at something. Some things are best left to fate but the human mind does not understand this. Like I always keep pestering my 6 year old,

(Cont. on page 2 col 2)

संपादकीय

(पान १ कॉलम २ वरून)

कविता केलीय. त्यात ते म्हणतात, 'चहा म्हणजे चहा असतो. कधी मिळाला तरी हवा असतो.' कविताच नव्हे; चहास्तोत्रही आहे हे माहीत आहे का तुम्हाला? चला तर हे 'चहास्तोत्र'च म्हणत म्हणत चहाचा आस्वाद घेत चवीचवीने जुलैचा प्रभुतरुण वाचूया.

'शीणसुस्ती महानिद्रा, क्षणात पळवी चहा।

प्रभाते तोंड धुवोनी, घेता वाटे प्रसन्नता ॥१॥

अर्धांगिनी हस्ते घेता, निद्रा तात्काळ विरघळे,

पुन्हा स्नानान्तरे घेता, अंगी चैतन्य सळसळे ॥२॥

लिबायुक्ता, बिनादुग्धा, अरुची पित्त घालवी,

शर्करेविना घेता, मधुमेह न गांजवी ॥३॥

शीतज्वर, शिरःशूळा, खोकला नाक फुरफुरा,

गवतीपत्र-अद्रकायुक्ता प्राशिता जाई सत्तरा ॥४॥

भोजनापूर्व प्राशिता, मंदाग्नी पित्तकारक,

घोटता-घोटता वाढे, टॅनिन जहरकारका ॥५॥

विस्तारित संपादकीय

(पान १ कॉलम ४ वरून)

asking her what will she become when she grows up. Over the years, her answers have changed from being a duck, teacher, fire fighter, building constructor to a tattoo artist.

Our latest conversation while watching some planes zooming off on television:

Me – Why don't you become a pilot when you grow up?

She – Yeah, okay, I will become a pilot.

Me – Great, then you will have to study a lot

She – Let it be mumma, I will become a dinosaur!

Me – (Stumped) C'mon, what do you want to become when you grow up?

She – I will become an aunty!

Me – Speechless !!

Devil – (Guffawing) – Just stay alive lady!

So, as we mask on, stay alive and head towards resuming regular activities, I am strongly proposing that a hobby is fun only if you don't have time to do it!

\*

## माझी आई

-डॉ. सुषमा पौडवाल

माझी आई श्रीमती मालिनी मालशे, पूर्वाश्रमीची मालिनी गोविंदराव नवलकर. दिनांक १७ मे २०२१ रोजी वयाच्या ९५व्या वर्षी तिने या जगाचा निरोप घेतला. गिरगाव येथील राम मोहन शाळा आणि लोअर परळ दादर येथील महाराष्ट्र हायस्कूल नं १ आणि २ येथे अध्यापनाचे काम केल्यानंतर १९८४ मध्ये महाराष्ट्र हायस्कूल नं १ च्या मुख्याध्यापक-पदावरून ती निवृत्त झाली. आपल्या कार्यकाला-मध्ये शाळेचा शैक्षणिक स्तर उंचावत तिने १०वीचा निकाल १०० टक्क्यांवर आणला.

बाबांना, (संशोधक, साहित्यिक-समीक्षक प्रा. स. गं. मालशे) तिने सर्वच बाबतीत खंबीर पाठिंबा दिला. बाबांचे लेखनिक आले नाहीत तर ती त्यांची लेखनिक होत असे. कालिदासाने रघुवंशात वर्णन केल्यासारखी ती 'गृहिणी सचिवः सखी' होती. या बाबतीत तिचा झटून काम करण्याचा स्वभाव आणि सेवाभावी वृत्ती तिला सतत सकारात्मक ठेवत असावी. तिची नर्सिंगचा अभ्यासक्रम करण्याची इच्छा होती. तिने आम्हा सर्वांच्या आजारपणात जी शुश्रूषा केली त्याला तोड नाही. आईचा आपला नवरा आणि मुलांवर गाढ प्रेम आणि विश्वास होता. आता तुम्ही म्हणाल, कुठल्या आईचं नसतं? खरंय. पण कित्येक वेळा या बाबतीत आयांना कठीण काळातून जावं लागतं. अशा वेळी फारसा तोल ढळू न देता ती परिस्थितीचा सामना करीत असे तर कधी त्यातून मार्ग काढत असे. कधी मांजा ताणून धरायचा आणि कधी त्याला ढील द्यायची याची समज तिला होती. हेच प्रेम आणि विश्वास शेवटपर्यंत तिला तगवत होते.

वेगवेगळ्या खास परभी (पाठारे प्रभू) पाककृती करून त्या अगत्याने लोकांना खायला घालायची तिला हास होती. शीर, गोडी बटाटी, अननसाचं सांबारे नि भुजणं त्यातल्या त्यात आमच्याकडे साखर केलं जाई. गाजर हलवा आणि कोकम सरबत हे आई-बाबांनी एकत्र करायचे पदार्थ होते. बाबा गाजर किसणार, तसंच मे महिन्यात कोकम फळं आणून त्यात साखर-मीठ घातलेल्या बाटल्या उन्हाच्या झळीनुसार पुढे-मागे करणार! एकदा दुर्गाबाई भागवत घरी आल्या होत्या. सांबाऱ्याची कृती विचारत त्यांनी तिला लिहून ठेवण्याचा सल्ला दिला. पण तिनं तो फारसा मनावर घेतला नाही. लम्नाआधी मला स्वयंपाक फारसा येत नसे. ती नेहमी म्हणे, "अगं, चांगलं खाल्लं असलं ना, की रांधणंही जमतंच." चटणी भरलेला सरंगा, कालवण, घडा, तेलपोळ्या, शिरवळ्या यांसारख्या पाठारे प्रभू पाककृतीबरोबरच खरवस, काकडीचे थोडस, मोदक, घावन-घाटलं, बीटच्या वड्या या पदार्थांची तिच्या हातची चव आजही तोंडावर रेंगाळतेय. अगदी लहानपणी शिक्रण-पोळी, पोळीचा लाडू आवडीने खाणारी मी या पदार्थांकडे कशी वळले कळलंच नाही. यात आई-बाबांच्या श्रमाचा नि आईचा व्यवहारचातुर्याचा भाग बराच होता, पण ते जाणवण्याचं माझं वय नव्हतं. गोड पदार्थांत थोडंसं मीठ आणि तिखट पदार्थांत थोडीशी साखर घालण्याचा तिचा सल्ला मात्र मला कायम उपयोगी पडला. आपलं जगणंही असंच अर्थपूर्ण होतं, असं ती म्हणे. संकटातली शिकवण विचारात घेऊन आनंदी काळात तसंच

(पान ४ कॉलम ३ वर)

Wisdom Talks

## अबोल प्राणी

-वीरधवल दिपक तळपदे

आपण बऱ्याच घरात व आसपासच्या परिसरात काही गोजिरवाणे प्राणी पाहत असतो. मी लहानपणापासून या अबोल प्राण्यांविषयी प्रेम जपत आलोय. या निष्पाप कुत्र्या मांजराना व पक्ष्यांना जर आपण निरखून पहिले तर त्यांच्या डोळ्यात केवळ आपल्या प्रेमाची ओढ ही नेहमीच दिसून येते. माझ्या आठवणींना उजाळा देताना मला माझ्या शाळेचे दिवस आठवतात. मी दररोज दुपारी घरून निघताना आईकडून एक चपाती कागदात गुंडाळून निघायचो व माझ्या वाटेत माझा झालेला मित्र 'मोती' या कुत्र्याला ती खाऊ घालायचो. तो ती चपाती खाऊन माझा पाठलाग अगदी माझ्या शाळेच्या दारापर्यंत करायचा. मग परत संध्याकाळी शाळेतून घरी परतीच्या वाटेवर मला त्याने दुरून येताना पाहताच तो धावत यायचा व अवतीभवती उड्या मारून त्याचं प्रेम व्यक्त करायचा. त्याचे हे आनंदी वागणे बघून जणू काही दिवसाचा थकवा माझा पळून जायचा.

आपल्या या समाजातपण काही अशी लोकदेखील आढळून येतात ज्यांना दुर्दैवाने या निष्पाप जीवांचा तिरस्कार असतो. काहीना भीतीमुळे असू शकतो. पण काही ना उगाच त्यांच्यावर वर्चस्व दाखवायचे असते म्हणूनच काही कारण नसतानादेखील स्वभावाप्रमाणे उगाच त्यांच्यावर दगडफेक करतात. मला हा प्रश्न पडतो की माणसाने या मुक्या पशु पक्ष्यांना प्रेम नाही दिले तरी एकवेळ चालेल पण त्यांना विनाकारण इजा करणे हे योग्य आहे का? याला आपण नक्कीच चांगले कर्म नाही मानू शकत आणि आध्यात्मिक रिती आपल्या याच कर्माचा हिशोब त्या निर्मात्याच्या दारात केला जाणारच आहे ज्याची ही निष्पाप पशु प्राणी मुले आहेत.

प्राण्यांचे प्रेम जपणारी बरीच लोक ज्यांना आपण प्राणीमित्र म्हणतो ही माझ्या रोजच्या संपर्कात असतात. आम्ही सगळे एकमताचे आहोत की एखाद्याने जर घरी एखादा पाळीव प्राणी ठेवले तर त्यांचे संगोपन त्यांच्या घरातील लहान मुलांप्रमाणेच करण्याची मानसिकता जपावी. ही आपल्या वाढदिवसाची शोभेची भेट वस्तू नसून आपण स्वीकारत असणारी एका जीवाची जबाबदारी आहे ही प्रत्येकाच्या लक्षात असणे अनिवार्य आहे. या सगळ्या मुक्या जीवांना जरी आपल्यासारखे बोलता येत नसले तरी त्यांच्या निर्मळ मनात आपल्याविषयी फक्त आणि फक्त प्रेम व ओढही असते. आपण जर असाच

एखादे पाळीव प्राणी घरी आणायचा निर्णय करत असू तर त्यांची तुलना पैश्याने कधीच करू नये. हल्ली 'डोन्ट शॉप, बट एडॉप्ट' नावाची मोहीम आपल्या कानावर पडत असते. मी अशा मोहीमेला माझं समर्थन देतो कारण प्राण्यांच्या जीवाचा व्यापार कधीच असू नये हे माझे वैयक्तिक मत आहे.

मला सांगायला अभिमान वाटतो की माझ्याकडे देखील अशीच एक गोंडस स्नूफी नावाची कुत्री गेले १५ वर्षांपासून आमच्या परिवाराचा भाग आहे. मी १०वी उत्तीर्ण झाल्याबरोबरच तिला दत्तक घेतले. पण कमी वयात तिची काळजी नीट घेईन का हा प्रश्न माझ्या आईवडिलांना सतावत असायचा. माझ्या निव्वळ प्रेमाने तिचे आजपर्यंत नीट संगोपन करणे मला व माझ्या परिवाराला शक्य झाले. माझे वडील (दीपक विनायकराव तळपदे) यांच्याकडून मला शिशु वयापासूनच प्राण्यांच्या आदराचे धडे मिळत आलेत. त्यांच्या आजच्या निवृत्त आयुष्यातसुद्धा नित्य नियमाने आमच्या परिसरातील कुत्र्यांची देखरेख ते करत असतात. त्यांची एक विशिष्ट सवय मला खूप आवडते. ती म्हणजे रोज सकाळी मंदिरात देवाला फुलं अर्पण करून मंदिराबाहेर असलेल्या देवरीपु कुत्र्यांना व गाईला अन्न खाऊ घालायचे, तेसुद्धा न चुकता. हेच संस्कार माझ्यावर केल्यामुळे मी इतर सामाजिक कामे करताना प्राण्यांना मदत करायचा प्रयत्नसुद्धा करत असतो. ऑगस्ट २०१२ रोजी माझ्या रोटॅक्ट क्लबच्या माध्यमातून मी 'श्वान' नावाचा एक उपक्रम सुरू केला. या उपक्रमात आम्ही सगळ्यांनी विविध समाज माध्यमातून देणग्या गोळा करून परिसरातील जमेल तितक्या भटक्या कुत्र्यांना 'अँटी रेबीस लसीकरण' पार पाडले. प्रत्येक परिसरातील नगरसेवकांनी व प्रसार माध्यमांनी आम्हाला आपले योगदान देऊन जवळपास २०० हून अधिक जीवांचे लसीकरण यशस्वीरित्या पार पाडण्यात मदत केली. या वेळेस काही पशुवैद्यांशी माझं संपर्क झाला ज्यांच्याकडून मला बरीच मूल्यवान माहिती प्राप्त झाली. याच माहितीचा प्रसार मी नेहमी करत आलोय कारण या प्राण्यांची वैद्यकीय देखरेखदेखील खूप गरजेची आहे हे विसरून चालणार नाही. आजही कधी मला कोणत्याही प्रकारच्या मार्गदर्शनाची गरज भासली की माझे मेहुणे व आपल्या जातीतले प्रख्यात पशुवैद्य म्हणून ओळख

(पान ५ कॉलम २ वर)





## "HOW MUCH MONEY IS ENOUGH MONEY?"

-Anarkali Sandip Velkar

It has been interesting to read about the varied views of different generations on the concept of ample wealth. Hope you have enjoyed reading them..... Here are few more

**Age Group 20 +**  
**Aditi Sachin Vijayakar, BA**  
How much money is enough money?

We've all heard things like 'money doesn't buy happiness' or 'money isn't everything'. But you and I both know that we live in a practical world and an expensive world at that. Money may not buy us happiness but it definitely is an essential part of our lives, and the absence or lack of it would make living very difficult. For some no amount of money would ever be enough while for others if they manage to get even a single meal a day would be more than enough for them. So at the end of the day it's all about perspective. I might have all the wealth and luxuries in the world yet be unhappy and never be fulfilled with what I have. And there might be someone else out there who is contented with little and finds happiness in the smaller and simpler things of life. And as a wise person once said, "Don't let money run your life, let money help you run your life better."

**Age Group 45 +**  
**Shashank Kothare, MSc**  
and FIA (Fellow of the Institute & Faculty of Actuaries), London

First it was 10 pence to buy all the sweets I desired. Next it was £100 to save for a computer. Soon it was £1 million, quickly followed by £1 billion as I was seduced by Gordon Gekko – the persona for my greed.

Decades on, the reality sinks in. The simple answer is that enough money is when the cost of earning it exceeds the pleasure of spending it. The pleasure of spending money is like any addiction,

the next dose always has to be bigger to have any effect.

Today, I'm much more focused on the cost of earning it? The cost on my mental and physical wellbeing. The cost of missing out on time with loved ones. I may not have got it perfect just yet, but forced by the Covid pandemic, I'm enjoying dinner with the family EVERY night, the spin bike instead of the commute and even dancing while making semi-edible dinners a few nights a week.

I am glad that I am not writing this article sitting in a wheelchair on my private yacht, moored on a dock on my private island, trying to remember the names of people in the photos looking back at me.

**Age Group 80+**  
**Neela Vinay Trilokekar, MA,**  
Marathi

शय्या भूमीतले दिशोअपि वसने ज्ञानामृतम भोजनम...

एते यस्य कुटुम्बिनो वद सखे कस्मात् भयम योगिनः

आपण कोणी योगी नाही त्यामुळे आपल्याला अन्न, वस्त्र आणि निवारा या सर्वांची गरज आहे, त्याकरिता पैसा लागतोच.

अर्थात आयुष्यातील अनेक टप्प्यांवर पैश्याची गरज बदलत जाते. लहानपणी वाढदिवशी मिळालेल्या रूपयातून खाऊ व खेळण्यांची हौस असते. त्यापुढे विद्यार्थीदशेत पुस्तके, शाळा, कॉलेज इ. च्या शुल्कासाठी व पुढच्या भवितव्याकरिता पैशाची गरज जाणवते. आयुष्याच्या मध्यभागी स्थिरस्थावर झाल्यावरच हौसमौज, पाटर्चा, सहली व मुलांच्या शिक्षणाची काळजी घ्यावी लागते आणि एकदा वानप्रस्थाश्रमात प्रवेश केला की आपली प्रकृती जपण्या करिता औषधे, जरुरीपुरती आरामदायक साधने या गोष्टी अत्यावश्यक असतात. तेव्हा तेवढ्यापुरता पैसा आपल्या ठेवीवर मिळाला तरी तो पुरेसा होतो.

हे सर्व एका ८० वर्षीय म्हातारीचे विचार आहेत, सर्वांना पटतील असे नाहीत.

## शिक्षकाचा ज्ञानमार्गी अनुभव...

- गीता आंबवणे

'ओळखलंत का सर मला पावसात आला कोणी कपडे होते कर्दमलेले केसावरती पाणी'

कविवर्य कुसुमाग्रज यांची अफाट लोकप्रिय कविता. असा मराठी भाषाप्रेमी एकही नसेल ज्याने ही कविता आपल्या शालेय जीवनात अभ्यासली नसेल किंवा वाचली नसेल. कमीतकमी ऐकली तरी असेलच.

अहाहा! काय विश्वासाने भरलेले ते गुरू-शिष्याचे नाते! शिक्षकाच्या कळत-नकळत शिष्यावर झालेले संस्कार! शिक्षकी पेशाबद्दलचा अभिमान, प्रेम अधिकच दृढ करून जाते ही कविता!

आता जरी मी हा शिक्षकीपेशा स्वीकारलेला असला तरी ठरवून काही यात उडी घेतली नव्हती. मराठी-हिंदी साहित्यातून पदवी संपादन केल्यानंतर साहजिकच पुढे शिकावसं वाटलं म्हणून एम्. ए. ला अॅडमिशन घेतली. मैत्रीण कुठल्यातरी खाजगी शाळेत लागली होती. त्यांच्या शाळेच्या वार्षिक महोत्सवात नाच बसवण्याच्या निमित्ताने गेले. त्या वातावरणात, त्या मुलांमध्ये इतकी रमले की पुढच्या वर्षी तिथेच रूजू झाले आणि 'शिक्षक' झाले. ते साल होते १९९२. आयुष्यात पुढे काय करायचंय किंवा हेच करायचंय असं अजिबात ठरलेलं नसताना मी शिक्षक झाले. त्यासाठी लागणारी शैक्षणिक पात्रता ही तेव्हा माझ्याकडे नव्हती. पण शिक्षक झाले! तरुण वय, नोकरी मिळण्याचं आकर्षण हा आनंद तर होताच पण त्यापेक्षाही भरपूर काहीतरी सापडतंय, आत्मिक समाधान का कायसं मिळतंय हे त्या वयातही जाणवायला लागलं. भगवंताने प्राक्तनात लिहून ठेवलंच होतं 'शिक्षक'!

ही घोंडदौड १९९२ पासून सुरू झाली ते आजतागायत! हो, घोंडदौडच! कारण ही घोंड्यावरून घेतलेली दौड आजही त्याच गतीने, डौलाने आणि उत्साहाने भरलेली आहे.

वयाच्या बाविसाव्या वर्षापासून शिकवायला सुरुवात केली. मुलांना शिकवू लागले. खरंतर पुढे हळूहळू प्रत्येक वर्षी मीच उत्तरोत्तर शिकत गेले. वर्गामधील तास असू देत किंवा वर्षभरातले शाळेचे उपक्रम असू देत. मीच व्यक्ती म्हणून घडत गेले. सेंट मेरीज दहिसर, एस.एस.सी.पासून पार्ले टिळक आय. सी. एस. ई. पर्यंत प्रवास झालाय. या शिकण्या- शिकवण्याच्या प्रवासात अक्षरशः माझे विद्यार्थ्यांबरोबर सूर जुळलेत.

विद्यार्थी शिक्षकाशी फक्त विषयापुरता जोडला जात नाही. विषयाच्या जोडीने आयुष्य समजावण्याचे कामही आपोआपच शिक्षकाच्या वाट्याला आलेले असते. यात नवल असे काहीच नाही. वयाच्या १५ व्या वर्षापर्यंत मूल पालकांनंतर शिक्षकांबरोबरच जास्त काळ घालवते. त्यामुळे या मुलांच्या मानसिक पालनपोषणाची जबाबदारी आई वडिलांनंतर शिक्षकांवरच येते. त्यात विद्यार्थ्यांचे त्या ठराविक शिक्षकांबरोबर सूर

जुळले तर विद्यार्थी हक्काने त्या शिक्षकाकडून अपेक्षा ठेवू लागतात आणि मग कधी मायेने तर कधी शिस्तीने त्या अपेक्षा त्या शिक्षकाला पूर्ण कराव्या लागतात.

भगवंताच्या कृपेने या अठ्ठावीस -तीस वर्षांत माझेही मुलांशी असेच घट्ट नाते जुळले गेले. अगदी पहिली ते बारावीपर्यंतच्या मुलांना मी 'मराठी' शिकवले. पण कोणत्याही इयत्तेतील विद्यार्थी असू दे; माझी त्याची गट्टी ठरलेलीच असे. त्यांचं माझ्या पेहरावाकडेही बारीक लक्ष असे. पहिलीतलं मूल असो किंवा दहावीचा विद्यार्थी असो! ओढणी दोन्ही खांद्यावरून घेतली की बाकावरून उठून छोटी विद्यार्थिनी कानात येऊन सांगे 'एका बाजूला ठेव नं!' 'काय गं?' असं मी न कळून विचारताच चेहऱ्यावर असे भाव की 'काहीच कळत नाही या बाईला!' मग स्वतःच ओढणी एका बाजूला करून 'अशीच ओढणी घेत जा हं!' हा मोलाचा सल्ला देत मोठी जबाबदारी पार पाडल्यासारखी जागेवर जाऊन बसणार. पहिलीतली मुलं 'अगं' 'तूगं' करतच संवाद साधणार. मोठे विद्यार्थी १३-१४ वर्षांचे झाले तरी त्यांच्यातही मूल दडलेलं असतंच! कधी छानशी साडी नेसून गेले तर मुलगेही, 'मिस साडी नेसत जा ना तुम्ही', असं स्वतःचं मत दिल्याशिवाय राहणार नाहीत.

असा अधिकार गाजवणे हा त्यांनाही मनापासून आवडतो आणि मलाही! या आपलेपणातूनच विषयाचा पाया पक्का करणं मलाही सोपं जातं. मग इंदिरा बाईंची 'गवतफुला...' शिकवताना मुलांना बाहेर गवतावर उगवलेली गवतफुल बघायला घेऊन जायचं किंवा 'पारिजातही बघता भामा रोष मनीचा मावळला,' हे शिकवल्यानंतर दुसऱ्या दिवशी बाईंसाठी आणलेली ओंजळभर प्राजक्ताची फुलं स्वीकारायची.

अशी गुरू-शिष्याच्या नात्याची वीण घट्ट विणली गेली की विद्यार्थी अधिकच मोकळे होतात. मनापासून अभ्यास करतात. दहावीच्या वर्षात तर अगदी प्रत्येक गोष्टीत समरसून भाग घेतात. मेहनत करून परीक्षा देतात. निकालाच्या दिवशी तर मराठी विषयात त्यांना ९५ ते ९९ गुण मिळाल्यावर वेडीपिशी होऊन धावत भेटायला येतात. अनेक आठवणी आहेत.. त्यातल्या काही इतक्या गमतीशीर आहेत!.. २०१५ ची बॅच! आमची आय सी एस् ईची ती पहिलीच बॅच होती. निकाल दुपारी तीन वाजता ऑनलाईन जाहीर झाला. माझे ३८ विद्यार्थी होते. त्यात सर्वांत कमी म्हणजे ९० गुण मिळालेले दोघे होते. बाकी सर्व ९१ ते ९९ मधले. कॉम्प्युटरवर गुण बघितले आणि आनंदून गेले. खुशीत ऑफिस बाहेर येतच होते इतक्यात लांब गेटवरून बापट नावाचा विद्यार्थी वाऱ्यासारखा का वेड्यासारखा सुसाट धावत आला. "बघा मिस! मला मराठीत ९५ मिळाले. तुम्ही कधी ३५च्या वर दिले होते का मला? बघा बघा!" त्याचा आनंद बघून भरून आलं आणि बोलणं ऐकून हसूही आलं. मनात म्हटलं तुला पंचाणव मिळावेत म्हणूनच रे कधी उतू दिलं नाही की (पान ६ कॉलम ३ वर)

मनातले काही...

## Centering Our Lives

-Aarti Jayesh Kothare

Many a times we come across people who have fallen into depression, anxiety or low self-esteem/image. Sometimes it may happen that because of all such things they may lose out on life – they lose the joy in small things, they lose people to talk to, they lose their confidence and so much more. While on the other hand we also come across people who, in spite of all odds, have fought their way back to regain their balance and have not only stopped at that but also encouraged others to do so while continuing to excel in their own lives.

Ever wondered what makes them so strong? Is it that they are stone hearted? Is it that they can't be bothered much emotionally? Or simply the fact that despite their downfall they haven't yet come face to face with the harshest realities of life?

Not that I have a perfect life but with all the little knowledge that I have gained by reading various authors, I would say that this difference is merely a result of what people base their lives on. What I mean here is that the people who survive the blows have a strong base to their lives. They might tilt a little bit but never topple over. They stand firm. While the ones who don't have strong base perhaps live more bitterly than they are supposed to live.

Here one might ask what makes the base so strong that holds onto a few so tightly. This strong base is made up of principles. The people, who stand up again, center their lives on nothing but principles. The others – like many people around the world – perhaps center their lives on friends/parents/children/spouses/sports/hobbies/work/wealth/self/other stuffs or possessions. Here one needs to observe that all these other centers are important as well and should be given appropriate amount

of time and attention but they shouldn't be preferred as your "life centers". All these centers are quite unstable. But before getting deeper into this, let's understand what exactly do I mean by "life center" or "centering one's life onto something".

So, what is a "life center"? A life center can be a person or any other materialistic thing you are obsessed with. It's the driving force of your life or may be just what you spend most of

your time thinking about. Or to make it simpler it is just the thing you are living for or what you call "my life".

For example, if someone asks "What do you consider as the most important part in your life?" and I answer "My Parents" then in that case "my parents" become my life centers. Not that I should become detached with my parents or stop considering them an important part of my life but the only thing one should be aware of here is that one's obsession should know its limits. If I get excessively obsessed with something (in other words "center my life onto it") then I am creating a very unstable support for my life because tomorrow if something unpleasant happens to my parents then my life is completely shaken up or devastated. Another classic example of unstable life support is centering one's life around heroes. Some people center their lives around heroes and end up destroying their own life when the hero dies in reel or real life. The other people too who have unstable supports like these end up destroying their lives to a certain extent. Let's take one more example - Let us assume that I'm a work centered person. I have given my best for my company and profession until now. My post and my career means everything to me and I give importance to my work – just above everything else. In today's trying times – as the case with few other unfortunate people – I too lose my job. What happens next? I am utterly broke. Anxiety and depression take

over. My balance is lost. My life has become meaningless!!! By now you all might have understood what I mean by unstable base/support...

In such a case a principle centered life will never betray you. If you believe in destiny then you will observe that all the other centers are being controlled by your destiny. What all comes and goes from your life is a part of destiny! While on the other hand, principles are not under the control of your destiny! They are under the control of the one who possesses them. If I have centered my life on my possession of beauty....and if it starts vanishing with age.... I cannot stop it. This is the reason why principles make the most stable and the best life

(पान २ कॉलम २ वरून)

संकटात दुसऱ्यांना मदत करणं हे तिचं ब्रीद होतं. तिच्या व्यवहारचातुर्याची साक्ष पटवणारा आणखी एक प्रसंग. बाबा पूर्णपणे नास्तिक होते. आर्जीसाठी आणलेल्या एखाद-दुसऱ्या देवांच्या तसबिरी जुन्या झाल्या होत्या. घराला रंग लावल्यानंतर ती माझ्या नवऱ्याला-संजूला म्हणाली, "चला हो माझ्याबरोबर, देव आणायला." मग कीर्तिकर मार्केटमध्ये जाऊन दोघं शंकर आणि गणपती अशा दोन फ्रेम घेऊन आले. तिला माहीत होतं, या कामात बाकी कुणी मला मदत करणार नाही! बाबांचं छोट्यांसाठी एक पुस्तक आलं, 'चतुराईच्या गोष्टी'. नानामामा ते पाहून मला म्हणाला, चतुर आईच्या गोष्टी!

घरी कामाला येणाऱ्या मुलीपैकी कुणी शिकत नाहीत म्हटलं की ती आपल्या शिक्षकी भूमिकेत शिरत असे. अशा मुलीसाठी वही-पेन्सिल आणली जाई. अंकलिपीचं पुस्तक घेतलं जाई. रोज शब्द घालून ती ते तपासत असे. हे अगदी शेवटपर्यंत चाललं होतं. २०१९ मध्ये ब्यूरोची एक बाई आमच्याकडे रहात असे. तिला शब्द लिहायला घालून ते तपासण्याचं काम ती बऱ्याचदा करत असे. एकदा तिचा जुना विद्यार्थी, सुर्वे- त्याच्या मुलाला घेऊन घरी आला आणि म्हणाला, "या आमच्या बाई. त्यांनी आम्हाला इंग्रजी आणि गणित शिकवलं. तुला त्या उत्तम मार्गदर्शन करतील." आपल्यावर दाखवलेल्या विश्वासाने आई भारावली. दोन वर्षे त्याला आईने शिकवलं. त्याला दहावीच्या परीक्षेत उत्तम यश मिळालं.

आई सुटीत आम्हाला पुण्याला तिच्या काका-काकींकडे आणि अलिबागला तिच्या मैत्रिणींकडे-सुनंदा मावशीकडे नेत असे. आमची तिथे खाण्या-पिण्याची, खेळण्याची चंगळ होती. शाळेच्या सहलींच्या निमित्ताने आई खूप फिरली. आमच्या शाळेच्या शिक्षिकांच्या सहलीबरोबर काश्मिरला गेली. बाबांबरोबर नाशिक, बाई, दिल्ली, पतियाळाला गेली. तिचा साहित्यिकांबरोबरचा साहित्याचा आस्वादानुभव ती आम्हाला सांगे. साहित्य अकादमीच्या शिबिरात बाबांनी म्हटलेली भा.रा.तांबे यांची 'रुद्रास आवाहन' ही कविता आणि प्रभाकर माचवे यांनी सादर केलेली स्त्रीच्या आभूषणांच्या झंकारांवरची हिंदी कविता

centers.

As said in Sean Covey's book 'The 7 Habits of Highly Effective Teens', "There's a fine line between having a passion for something and basing your entire existence on it. And that's the line we shouldn't cross." Honesty, service, hard work, respect, gratitude, moderation, fairness, integrity, loyalty and responsibility are a few of all the principles we can base our lives on. May be the people who have stood up again after losing a loved one, applied the principle of responsibility towards his/her family, and that's why they could possibly manage to move on!

Let me wind up leaving you pondering upon one last question - as quoted by someone: "If who I am, is what I have, and what I have is lost, then who am I?"

\*

यांच्या जुगलबंदीचं वर्णन मलाही सुखावून गेलं. तिची भारतातली दोन ठिकाणं पहाण्याची खूप इच्छा होती. चेन्नई आणि औरंगाबाद. मग आम्ही दोघींनी औरंगाबाद सहल केली तेव्हा तिचं वय ऐंशीच्या पुढे होतं. कोल्हापूरला शिवाजी विद्यापीठात माझी व्याख्यानं होती. बाबांचं त्याच वर्षी निधन झालं होतं. तिला वातावरणात बदल होईल म्हणून आम्ही दोघी कोल्हापूरला गेलो. या दोन्ही सहलींच्या वेळी आमचं आई-लेकीचं नातं अधिक दृढतर झालं.

आपलं निवृत्तीनंतरच आयुष्य सुखकर करण्याचा तिने आटोकाट प्रयत्न केला. शिवणकाम, विणकाम केलं. माझ्या मुलाची, हिमांशूची जबाबदारी तिने घेतली. आम्ही त्याला पाळणाघरात ठेवत होतो. पण त्याला वेळेआधी घरी आणणं, आवडीनं खायला-प्यायला घालणं, शाळेच्या बसमध्ये बसवणं नि उतरवणं, त्याचा खाऊचा डबा करणं ही कामं हा तिचा विरंगुळा होता. त्यातून निर्माण झालेले प्रश्नही तिने धैर्याने सोडवले. बसमध्ये एक खोडकर मुलगा वरच्या सामानाच्या पट्टीला ओळखं घेत असे. हिमांशू आणि त्याच्या मित्रांच्या तोंडावर त्याच्या बुटाचे फटके बसत. बरेचवेळा निरोप देऊनही हा प्रकार थांबत नाही हे कळल्यावर तिने त्या मुलाला बसमधून खाली उतरवलं, त्याच्याबरोबर मुलांना भराभर खाली उतरवणाऱ्या क्लीनरला उतरवलं नि त्याला चांगलीच समज दिली. त्या मुलालाही सांगितलं, हे जर थांबवलं नाहीस तर पालकांना शाळेत बोलावलं जाईल. दुसऱ्या दिवसापासून हा प्रकार थांबला. याच काळात तिने होमिओपथीचा बात्रा पति-पत्नींनी सोफाया कॉलेजमध्ये चालवलेला एक छोटासा प्राथमिक अभ्यासक्रम पूर्ण केला. यानंतर तिने कुटुंबियांना आणि मनाली सोसायटीतल्या कित्येक सदस्यांना साध्या औषधांची ओळख करून दिली. या छंदाने तिला नवसंजीवनी दिली. मला तिने एका कार्डावर ही सर्व नावं लिहून दिली होती. बाबांनी तिला निघंटू आणून दिला होता त्याचा ती आपल्या ज्ञानात भर पाडण्यासाठी वापर करीत असे. हिमांशूच्या परीक्षांच्या वेळी आणि आजारपणात ती माझ्याकडे रहायला येई. तो परीक्षेला गेला की ती डायरीत काहीबाही लिहीत असे. काही काळानंतर तिने मला तीन डायऱ्या दिल्या. एक डायरी घरगुती औषधांच्या टिपणांची, दुसरी तारखेनुसार सर्व प्रियजनांच्या जन्म, लग्नदिनांक आणि निधनाच्या टिपणांची आणि तिसरी हिमांशूसाठी सुविचार लिहिलेली. आज या डायऱ्या मला चांगल्याच उपयुक्त ठरत आहेत. आपली स्मृती जात चालली आहे हे जाणवू लागल्यावर तिने आपल्या हस्ताक्षरात आपल्या स्मृतिकोशातून काही इंग्रजी कविता काढून लिहून दिल्या. तर काही ती बोलली नि मी लिहून घेतल्या. तिच्या त्या प्रयत्नांना दाद द्यायची मात्र माझ्याकडून राहून गेली.

निवृत्तीनंतर शाळेतल्या शिक्षिका एकेकीच्या घरी भेटू लागल्या. त्यात कर्वेबाई, धाक्रसबाई, भातखंडेबाई, करंदीकरबाई, कामतबाई नाबरबाई, भिडेबाई, जोशीबाई, राऊतबाई...अशा अनेकजणी होत्या. निवृत्त झाल्यावर एकेक शिक्षिका या स्नेहगटात सामिल होऊ लागली. थोडंसं खाणंपिणं नि बऱ्याचशा गप्पा असं या गटाचं स्वरूप होतं. आईच्या घरी मैत्रिणी जमायच्या तेव्हा बऱ्याचवेळा मी जायचे. त्यांच्या अगदी आपुलकीच्या चौकशा, कधीही कुणाची निंदनालस्ती न करता केलेल्या निखळ

(पान ५ कॉलम ३ वर)



## My Foodie Corner

-Soumitra Velkar

The monsoons are here. Every year, as pre-monsoon showers hit the Konkan relieving Western India from the torturous summers, the slopes of the Western ghats come alive with exotic produce. This month, I bring you two recipes using such exotic seasonal ingredients.

As a community, we Parbhus are very selective and cautious about the veggies and fish we consume. However, the recipe that I am describing today was cooked at our home and my assumption is that most PP families are familiar with this. I could of course be wrong!

The star ingredient of this dish is an inflorescence<sup>1</sup>, called Dragonstalk Yam, botanically known as amorphophallus commutatus. The word Amorphophallus comes from, "amorphos", which means, "without form or mis-shapen" while "phallos", refers to its phallic shape. If you haven't guessed already, I am speaking about what we commonly know as शेवळ and the recipe of course is that of शेवळाचे सांभारे!

Peel off the outer layers of the bloom to reveal the fleshy edible interior. However, be cautious and make sure to discard the bright yellow portion at the base.

I've been told that dabbing your fingers with some कोकम आगळ helps minimise the incidence of the stinging sensation which occurs when the sap from these blooms comes in contact with your skin.

Further, these blooms need to be cooked with an acidic medium such as tamarind to neutralise the oxalate compounds which can otherwise lead to a severely irritated throat if consumed directly without the acid. Traditionally, these bunches are sold along with round fruits (that resemble आवळा), known as काकड. From what I've heard, these fruits neutralise the MesJeUb and make them fit for consumption – but I have never used this method and have always stuck to tamarind.

Here's how I make शेवळाचे सांभारे-  
**Ingredients**

3-4 Dragonstalk bunches – discard the outer leaves and the bright coloured base, chop up the rest of the fleshy part

Chopped Onions – 1 cup

Tamarind pulp – 3-4 tbsp

Red chilli Powder – 2 tsp

Parbhi Sambhaar – 2 tsp

Oil – 4 tbsp

Prawns or (preferably) karandi – 0.5 cup

Coconut Milk – extract using half a grated coconut; thin second extract 1.5 cups and thick first extract 1 cup

Besan – 1 heaped tbsp

(dissolve in thin extract and make a slurry)

Hing – 1 pinch

**Method**

\* In a vessel, mix the tamarind pulp with a little water, some salt and the chopped dragonstalk. Cook for about 10 minutes till soft and most of the liquid has dried out. Set aside.

\* In a heavy bottomed vessel, heat oil, add a pinch of hing and the chopped onions, saute on slow heat and cook till the onions gradually soften and then caramelise to a dark brown.

\* At this point, add all the masalas and the cooked dragonstalk and cook these further till oil starts separating from the sides. Switch off the heat and cool the mix completely.

\* Next, puree the mix in a blender, add the thin milk + besan slurry, bring to a boil and simmer till the besan is cooked. Add the thick extract, mix well and adjust seasoning.

\* The mixture should have a great balance of sweet, sour, spice and salt. At this point, tip in the prawns and simmer till cooked.

\* Serve with hot ambemohar rice, an onion kachumber and a fried sukka bombil on the side.

Would be glad to hear from you at [soumitra.velkar@gmail.com](mailto:soumitra.velkar@gmail.com) to find out how your recipe is different from mine? Do you cook these with keema / vaal or any other way?

<sup>1</sup>\* An inflorescence is a cluster of flowers growing out as one flower like jpeveeriebOee as opposed to a single flowersuchas ceesieje.

\*

(पान २ कॉलम ४ वरून)

असलेले डॉ निहार जयकरची साथ मिळते याचा मला खूप अभिमान वाटतो. त्यांचे या क्षेत्रात अत्यंत गौरवशाली योगदान असल्याचे मला दिसून आले.

या प्राण्यांना मनुष्यांकडून फार काही अपेक्षित नसते पण फक्त प्रेम व जिवाळा त्यांना आनंद देतो. शेवटी, मी या अंकाद्वारे सर्व वाचकांना एक विनंती करतो की जमल्यास रोज पशु पक्ष्यांना अन्न-पाणी देण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न करत राहण्याची दैनंदिन सवय करावी. कदाचित आपल्या अशा या छोट्या सवयीमुळे एकाद्या मुक्या जीवाला आपल्या कळत नकळत जीवन जगण्याची स्फूर्ति मिळेल. असं म्हंटलं जात की 'जोपर्यंत एखाद्याने एखाद्या प्राण्यावर प्रेम केले नाही तो पर्यंत एखाद्याच्या आत्म्याचा एक भाग नकळत बाकी राहतो.'

(पान ४ कॉलम ४ वरून)

गप्पा यांनी मी चकीत होत असे. अशा प्रकारचे मैत्रिणीचे स्नेहगट तुमच्या वृत्ती टवटवीत ठेवतात.यातल्या काही समस्या अशा.: सर्व सदस्यांच्या घरांना उद्वाहन नसतं. वयोमानानुसार जिने चढणं कठीण जातं. त्यावर उपाय म्हणून या मैत्रिणींनी बरेच वेगवेगळे मार्ग चोखाळले. मग तळमजल्यावरच्या किंवा उद्वाहन असलेल्या मैत्रिणीच्या घरी एकीएवजी दोघीजणी मिळून खाण्याची जबाबदारी घेऊ लागल्या.त्यात बऱ्याच वेळा केळ किंवा इतर कुठलंही फळ आणि एखादा पोटभरू पदार्थ केला जाई. त्यानंतर घरच्यांना त्रास नको म्हणून दादरच्या तृप्ती उपहारगृहात या मैत्रिणी गेल्या. तेव्हा त्यांच्या लक्षात आलं की पदार्थ ठरवण्यात, मागवण्यात आणि खाण्यातच बराचसा वेळ जातो आणि गप्पांना वेळच मिळत नाही. कामतबाई बोलता-बोलता विणकाम करत. वर्षभरात त्यांनी मैत्रिणीसाठी साडीवरचे ब्लाऊज विणून दिले.

सर्व सदस्यांच्या वयोमानानुसार हा स्नेहगट विसर्जित झाला. शेवटच्या गप्पाटप्पांत आईला नेणं शक्य नव्हतं, म्हणून मला बोलावलं होतं. कित्येक बाई आता येऊ शकत नव्हत्या. वातावरणातला हलके-फुलकेपणा पूर्वीसारखाच जाणवत होता. या गटाने सर्वांना तात्पुरतं का होईना, तरुणाईत नेलं होतं. काही वर्षापूर्वी आई वझे रुग्णालयात होती. तेव्हा तिच्या या मैत्रिणींनी दोघी-दोघींनी मिळून आईची सोबत केली. तेव्हापासून त्या सगळ्याच माझ्या मैत्रिणी झाल्या.

२०१८ साली आईला आमच्या जवळच्या रुग्णालयात ठेवलं होतं. न्युमोनियाचं निदान झालं. काही दिवसांत डॉक्टरांनी सांगितलं, या वयात रुग्ण वाचणं कठीण होतं. पण तुमच्या आईनी औषधाना उत्तम प्रतिसाद दिला आहे. तुमची शुश्रूषा आणि आमची औषधं अशीच चालू ठेवा. त्यांना या वयातही रक्तदाब आणि मधुमेह नाही. त्यांचे दातही अजून सक्षम आहेत.

त्यांना जे आवडेल ते खायला द्या. डॉक्टरांचा हा सल्ला आम्ही मनःपूर्वक पाळला. एकदा माझा नवरा संजू तिला म्हणाला, आई तुम्ही चिकन खाणार का? (माहेरची पाठारे प्रभू असूनही आई मांसाहारी नव्हती). तेव्हापासून म्हणजे साधारण ९२ व्या वर्षी तिने आवडीने सामिष जेवण खायला सुरुवात केली.

आमचं आई-मुलगी हे नातं वेगवेगळ्या अवस्थांतरांतून गेलं. बालवयात मी आजोळी रहात असे आणि सुटीत घरी येत असे. तिने माझ्यासाठी शिवलेले झगे मला कधीच पसंत पडले नाहीत. मी ते बाहेर जायला अजिबात घालत नसे. त्यामुळे ती दुखावली. माझ्या शाळेच्या शेवटच्या आणि महाविद्यालयाच्या पहिल्या वर्षाला असताना आम्ही रोज फिरायला जात असू. अभ्यास सोडून वेगवेगळ्या विषयांवर गप्पा मारत असू.तेव्हा माझ्या लक्षात आलं, तिला कित्येक विषयांची माहिती आहे. अनेक उपकरणांपासून ते घरेलू नुस्खे, औषधं, साड्या, कपडे इत्यादी सांसारिक गोष्टींचं तिचं ज्ञान अद्ययावत् आहे. अध्यापनाच्या पेशामुळे, बाबांच्या सहवासामुळे निघरातली पुस्तक वाचून तिची साहित्यविषयक जाण चांगलीच प्रगल्भ झाली आहे. आणखी एक गंमत म्हणजे त्या काळात संध्याकाळी रोज मी मोगरा,चमेली,बकुळी, सुरंगी असे सुवासिक गजरे घेण्यासाठी आईकडे हट्ट करत असे. आईही माझा हट्ट पुरवून रोज एक गजरा घेऊन देई. दुसऱ्या दिवशी गजरा आईच्या आंबाड्यात जाऊन तिचे केस सुगंधित करीत असे! आमचं नातंही असंच वेगवेगळ्या अवस्थांतरातून जाऊन फुललं, बहरलं नि स्थिरावलं.

आईच्या शेवटच्या आजाराने दीपूने- माझ्या मावसबहिणीने सांगितलं, 'मालुमावशीला माझ्या-कडून घट्ट मिठी मार' मी तिला दोनदा मिठी मारली. माझी आणि तिची. आमची जवळीक कधी शारीरिक पातळीवरची नव्हती. पण ही शेवटची प्यारकी झप्पी तिला आमच्यातून दूर जातानाही माझ्या पूर्णार्थाने जवळ आणणारी ठरली.



**you're Invited**

**Maheshwari Bungalow**

**Exceptional Multi-Level Family Home With 4 BED ROOMS**

**Facilities Available :**

- 24 hours Caretaker
- Spacious Living Room with Ample Seating
- Comfortable Bedrooms with attach washrooms
- Television for Entertainment purpose
- Wifi Facility
- Kitchen is provided with all Cooking Appliances , Refrigerator & Water Purifier
- Open Varanda & Terrace for sitout to enjoy pleasant climate & fresh air
- Car Parking space available

**PRICE ON REQUEST ONLY**

**Please Join Us for a stay at our House**

Call / whatsapp - +91 993377804 / 9869072111

Landline no - 022 22033550

Address : Plot No 4, Survey no 30 next to kaveri farm near kara society Behind Swami Bhavan ( Temple) Nangargaon Lonavala - 410401.

( Only for family - 8 persons & Max. 10 persons with extra charge. )

We have registered with Maharashtra Tourism Development Corporation ( MTDC ).

**ROAD MAP**



**Two Routes to reach Bungalow**

1. Mumbai - Pune Expressway
2. Khandala - Lonavala Road

## प्रभु तरुण आश्रयदाते

|   |   |
|---|---|
| १) सौ. विमल व श्री. माधव नायक,                            | २२) कै. कमलिनी रमाकांत प्रधान   |
| २) सौ. नलिनी व श्री. रविंद्र रामराव मानकर,                | २३) कै. नटवर्य शरद श्रीकृष्णनाथ गणपतराव दळवी  |
| ३) सौ. अनामिका बी. ए. एल.एल.बी.                           | २४) आद्य मराठी लघुलिपीकार कै. भुजंगराव रामचंद्र मानकर   |
| ४) कै. नटवर्य नारायण रामराव झावबा                         | २५) कै. वामन मोरेश्वर प्रभाकर   |
| ५) कै. सौ. मोतिराम विनायक जयकर                            | २६) कै. चंद्रकांत नारायण विजयकर, कै. कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे, कै. प्रविण चंद्रकांत नारायण, विजयकर, कै. वैभव कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे यांच्या स्मरणार्थ एक हितचिंतक |
| ६) आद्य संपादक कै. विष्णु कृष्ण कोठारे                    | २७) कै. डॉ. विद्याधर चंद्रकांत नारायण विजयकर यांच्या स्मरणार्थ हितचिंतक   |
| ७) कै. रावसाहेब चंद्रकांत बालमुकुंद वेलकर                 | २८) कै. पूर्णचंद्र केशरीनाथ राव व कै. सौ. शीला पूर्णचंद्र राव यांच्या स्मरणार्थ   |
| ८) कै. सौ. सुशीला यशवंतराव कीर्तिकर                       | २९) डॉ. राम गोविंदराव नवलकर   |
| कै. सौ. सुशीला व श्री. मोरेश्वर वि. प्रधान                | ३०) सौ. शुभांगी राम नवलकर   |
| ९) सौ. मीरा व श्री. रविंद्र नानूजी दळवी                   | ३१) सौ. रीटा आणि श्री. मंदार माधवराव नायक   |
| १०) कै. सौ. शालाका (अरुणप्रभा) शैलकुमार श्रीकृष्णनाथ दळवी | ३२) कै. सौ. विजया व श्री. प्रकाश माधव नायक या त्यांच्या आईवडिलांच्या स्मृत्यर्थ उन्मेष प्रकाश नायक  |
| ११) कै. श्रीमती चंपुबाई आणि कै. आनंदराव सुंदरजी धराधर     | ३३) सौ. वृंदा आणि श्री. शाम विनायक जयकर   |
| १२) कै. सौ. रोहिणी (रत्नप्रभा) श्रीकर राणे                | ३४) कै. श्रीमती जयश्री आणि कै. श्री. जयवंत विश्वनाथ कीर्तिकर स्मृत्यर्थ श्री. उमेशचंद्र जयवंत कीर्तिकर  |
| १३) सौ. निलीमा व श्री. सृजन केशवराव राणे                  | ३५) कै. श्रीमती प्रतिमा आणि कै. श्री. धाकलेश्वर बाळाजी जयकर स्मृत्यर्थ सौ. सुप्रिया उमेश कीर्तिकर   |
| १४) कै. श्रीमती रोझाबाई आणि कै. बाळाराम केरोबा नायक       |   |
| १५) कै. शरद विनायक कीर्तिकर यांच्या स्मरणार्थ अनामिक      |   |
| १६) कै. सौ. दिलीप रघुनंदन कोठारे                          |   |
| १७) कै. श्रीमती कमलजा आनंदराव अजिंक्य                     |   |
| १८) कै. दिवाळीबाई व कै. डॉ. वामनराव आनंदराव विजयकर        |   |
| १९) कै. विष्णुराज बाळाराम नायक                            |   |
| २०) अॅड. सदाशिव आनंदराव धुरंधर                            |   |
| २१) कु. कस्तूर मोठाबाई जयकर                               |   |

## प्रभुतरुणास देणगी

- \* सौ. मेधा तुषार कोठारे (युएसए) यांजकडून आजीव सदस्यत्व रुपये ५०००/-
  - \* श्री उदय शंकरराव मानकर यांजकडून प्रभुतरुणास देणगी रूपये २५०१/-
  - \* दिनांक २१जुलै रोजी येणाऱ्या त्यांच्या ऐंशीव्या वाढदिवसानिमित्त श्रीमती शीला नवलकर यांजकडून रूपये १०००/-
  - \* श्री आनंद नैषध विजयकर यांजकडून प्रभुतरुणाचे आजीव सदस्यत्व रूपये ५००/-
  - \* डॉ. प्रदीप गजानन विजयकर यांजकडून आजीव सदस्यत्व रु. ५००/-
  - \* श्रीमती प्रीति प्रफुल्ल विजयकर यांजकडून आजीव सदस्यत्व रु. ५००/-
- शीलाताई वाढदिवसाच्या हार्दिक शुभेच्छा आणि देणगीबद्दल सर्वांचे मनापासून आभार.

## अभिनंदन

- \* कॅप्टन उन्मेष चिंतामणी कोठारे यांना लॉकडाऊनमध्ये बोटीवर रशियन OEMS च्या लोकांची उत्तम सोय केल्याबद्दल माझगाव डॉक शिप बिल्डर्स लिमिटेडतर्फे सत्कार करण्यात आला.
- \* डॉ. परेश नवलकर हे 'लाईफसपोर्टर्स इन्स्टिट्यूट ऑफ हेल्थ सायन्सेस' या संस्थेचे संचालक आहेत. 'कोविड केअर नर्सिंग असिस्टंट कोर्स' शिकविण्यासाठी त्यांची सन्मान्य निवड झाली. या कोर्सचे उद्घाटन दि. १८-६-२१ रोजी भारताचे पंतप्रधान माननीय श्री. नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते आभासी व्यासपीठावर झाले.
- \* लोकसत्तेच्या 'चतुरंग' पुरवणीत सौ. छया दिलीप विजयकर यांची मुलाखत संपदा वागळे

यांनी घेतली. पतिपत्नीच्या छायाचित्रासह ती प्रसिद्ध झाली. परक्या मुलाला कुटुंबात सामावून घेऊन 'वसुधैव कुटुंबकम्' हे तत्त्व आचरणात आणल्याबद्दलचा हृद्य तपशील या मुलाखतीत आहे.

- \* 'झाडे लावा, झाडे जगवा, भविष्य वाचवा, जीवन फुलवा' हे धोरण स्वीकारून मोहाडीकरांच्या 'साने गुरुजी विद्यालया'ने कर्जतजवळ जागा घेऊन वृक्षारोपण केले. या उपक्रमात सहभागी होऊन श्री. मिलिंद मुकुंद कोठारे यांनी घसघशीत देणगी देऊन (देणगीची रक्कम जाहीर करण्यास या देणगीदाराचा नकार आहे. -संपादक) एक झाड लावले. विशेष म्हणजे त्यांचे आजोबा रावबहादूर गजानन रामचंद्र कोठारे यांच्या नावाने ते लावले गेले.
- \* १३-०६-२१ रोजी 'प्रोग्राम फॉर लीगल एज्युकेशन अँड अवेअरनेस (पीएलइए) तर्फे 'सेडीशन ट्रायल ऑफ बाळ गंगाधर टिळक' या विषयावर सॉलि. राजन जयकर यांचे आभासी व्यासपीठावर व्याख्यान झाले. याबद्दलची माहिती 'मिड डे'मध्ये प्रसिद्ध झाली.

\* ०९-०६-२१ रोजी पार्ले टिळक विद्यालयाच्या शताब्दी वर्ष समालोचने (आभासी पद्धतीने झालेल्या) समारोहात या विद्यालय असोसिएशनचे संचालक मंडळ सदस्य म्हणून श्री. बन्सीधर धुरंधर (आमचे सन्मान्य विश्वस्त) उपस्थित होते. स्मरणिका प्रकाशनात त्यांचा सहभाग होता.

\* डॉ. सुमन नवलकर यांच्या 'पिट्टू पिट्टू पोपट' या बालकादंबरीला स्व. सूर्यकांतदेवी रामचंद्रजी पोटे राज्यस्तरीय मराठी वाङ्मय पुरस्कार २०२० चा जाहीर झाला.

\* ०७-०६-२१ रोजी 'गुगल मीट'वर 'नृत्यछंदाचा काव्यबंध' नावाचा कविवर्य अरुण म्हात्रे यांच्या उपस्थितीत कार्यक्रम झाला. त्यात स्मृति तळपदे यांचा सहभाग होता.

## प्रभुतरुणाची डायरी

## जनन

|          |   |
|----------|---|
| १४-०६-२१ | सौ. श्वेता आणि श्री. अक्षय राजेश देसाई, कन्या, ठाणे |
| १९-०५-२१ | श्री. उदय शंकरराव मानकर कु. निशीता रामदास धुरंधर    |
| ०८-०६-२१ | श्री. दीपक हरिश्चंद्र नवलकर कु. नंदा गजानन जयकर,    |

## मरण

|          |                                 |        |              |
|----------|---------------------------------|--------|--------------|
| ०४-०६-२१ | श्री. रमेश नानुजी नवलकर,        | वय ९०, | अंधेरी       |
| १८-०६-२१ | श्रीम. स्मिता केशव वाझकर        | वय ८८, | ताडदेव       |
| २२-०६-२१ | श्रीम. वंदना वसंत नवलकर         | वय ८६, | अंधेरी       |
| २३-०६-२१ | श्री. प्रणवेश मूर्ती धैर्यवान   | वय ६३, | दादर         |
| २४-०६-२१ | श्री. विजयकुमार मनोहर व्यवहारकर | वय ७७, | अंधेरी       |
| २७-०६-२१ | सौ. मीना भूषण धुरंधर            | वय ५३, | विरार        |
| २८-०६-२१ | श्रीम. रमा दत्तात्रय जयकर       | वय ९३, | खार          |
| ३०-०६-२१ | श्री. कनक विलास कोठारे          | वय ५४  | केम्स कॉर्नर |

(पान ३ कॉलम ४ वरून)

मातू दिलं नाही... दरवर्षी असेच ९९ गुण मोठ्या संख्येने विद्यार्थी मिळवत राहतात... आताही मस्करी करत बोलत असतात.

'... बरं झालं पूजा मिस तुम्ही पेपर सेट करत नाही. तुमचे सेट केलेले पेपर गेले ना बोर्डात तर मुलांचं काही खरं नाही!' पण काठिण्यातून सोप्यापर्यंत पोहोचण्याचं कसब आम्ही त्यांना कळत नकळत शिकवलय हे त्या अजाण मुलांना अजून समजत नाही.

हळूहळू मोठे होत जाणारे विद्यार्थी 'मित्र' म्हणून अधिक जवळ येतात. मग घरी उडणारे खटके, अभ्यासात लक्ष न लागण्याची कारणं, मनातले संभ्रमित करणारे विचार मोकळेपणाने सांगतात. कारण त्यांना खात्री असते की माझं कोणीतरी ऐकत आहे आणि मग त्यांच्या आयुष्यातील हे नाजूक प्रश्न कधी संत वाङ्मयाच्या आधारे, कधी साहित्यातील उदाहरणे देत किंवा जीवनातल्या नीतिमूल्यांशी सांगड घालून प्रामाणिकपणे हाताळावे लागतात. मुलांची जडणघडण, व्यक्तिमत्त्व विकास या गोष्टींबरोबरच त्यांच्या अंगभूत कलागुणांचा विकास करणंही शिक्षकांचीच जबाबदारी असते. आणि मलाही हे सर्व करताना अगदी 'सुखांचे हे सुख' याचा अनुभव आलेला आहे.

माझी गायनाची आवड, नाटकांची शास्त्रशुद्ध आवड मुलांकरता नाटकं, गाणी बसवून नेहमीच पूर्ण करता आली. आजही

\* प्रा. सुहासिनी कीर्तिकर यांचे लेख 'कलामंच' आणि 'झपूझा'मध्ये प्रसिद्ध झाले. राज्यस्तरीय काव्यस्पर्धा कोकण मराठी साहित्य परिषदेतर्फे घेण्यात आली. या स्पर्धेच्या त्या सन्मान्य परीक्षक होत्या आणि याच संस्थेच्या काव्यमेळाव्यात त्यांचे प्रमुख वक्ता म्हणून भाषण झाले. 'ललित'चे त्यांचे 'लक्ष्यवेधी' सदर प्रकाशित झाले.

## वाचक प्रतिक्रिया

\* जूनचा अंक वाचला. नलिनी तळपदे यांच्या कवितेने अंक समृद्ध झालाय. बहिणाबाई या कवियत्रीवर कवितेतूनच व्यक्त होणे अतिशय अवघड काम. पण नलिनीताईंनी ते लीलया केले आहे. -प्रतिभा सुरेंद्र विजयकर

विद्यार्थी आवर्जून फोन करतात... 'मिस मी कॉलेजमध्ये नाटकात भाग घेतोय, मला निवडले आहे.'

अनेकदा मी मराठी विषयाच्या प्रकल्पाच्या निमित्ताने मुलांना नाटक, सिनेमा पाहायला घेऊन गेलेय. त्यानंतर समीक्षण, कथालेखन विद्यार्थ्यांकडून करवून घेतलेच पण त्याचबरोबर कलाकारांच्या, दिग्दर्शकांच्या मुलाखती घेणं, त्यासाठी संपूर्ण तयारी करणं अशा जबाबदाऱ्याही त्यांनी लीलया पार पाडल्या आहेत. त्यामुळे प्रतिष्ठित व्यक्तींबरोबर संवाद साधणं, कार्यक्रमाचे आयोजन करणं आणि हे सर्व लिहून काढणं या गोष्टी विद्यार्थ्यांनी अगदी समरसून पूर्णपणे साध्य केल्या.

अशा प्रकल्पाने भाषिक प्रगतीबरोबरच, सामाजिक भान आणि वैयक्तिक उत्कर्षाचा ही विद्यार्थ्यांना लाभ होतो.

उत्तुंग यशाचा आलेख उंचावणाऱ्या माझ्या विद्यार्थ्यांना पाहताना खरोखरच अभिमानाने ऊर भरून येतो. 'तुमच्यामुळे मिस मला अमुक अमुक मिळाले', असं प्रांजळपणे जेव्हा ते म्हणतात, तेव्हा डोळे झरू लागतात. भरून पावल्याची पावती मिळते.

मग कुसुमाग्रजांच्या कणातील ओळी पुन्हा ओठी येतात.

'मोडून पडला संसार  
तरी मोडला नाही कणा  
पाठीवरती हात ठेवून  
जुसते लढ म्हणा.'

आपल्या मुलांनी असे विद्यार्थी होणं ही प्रत्येक शिक्षकाची खरोखरच जबाबदारी आहे कुसुमाग्रजांच्या या विद्यार्थ्यांसारखा स्वाभिमान, धैर्य मी माझ्या प्रत्येक विद्यार्थ्याला शिकवू शकले तरी जन्माचे सार्थक होईल.

पूजा अजिंक्य  
१८२०२३१७४२

## परीक्षेतील सुयश

## बी. एड.

कु. यशाली दिपक नवलकर  
एमबीए पदवी  
कु. अदिती दनार तळपदे

हे मासिक मुद्रक, प्रकाशक श्रीमती सुहासिनी कीर्तिकर यांनी मालक बोर्ड ऑफ कंट्रोल प्रभुतरुण करिता मे. स्नेहेश प्रिंटर्स, ३२०-अ, शाह अँड नाहर इंडस्ट्रीयल इस्टेट, अ-१, धनराज मिल कंपाऊंड, सीताराम जाधव मार्ग, लोअर परेल, मुंबई-४०००१३ येथे छापून पारिजात बी-३, युनियन बँक एम्प्लॉईज को-ऑप. हौ. सोसायटी, पटेल इस्टेट, जोगेश्वरी (प.), मुंबई-४००१०२ येथे प्रकाशित केले.

संपादक: श्रीमती सुहासिनी कीर्तिकर

RNI NO. 14613/67